

MEGHÍVÓ
VALLÁSTÖRTÉNETI WORKSHOP
NÖVÉNYEK A VALLÁSOKBAN

2019. május 9. csütörtök,
PPKE BTK Sophianum (Budapest VIII. Mikszáth Kálmán tér 1.) 204. terem

10:00-10:10 **Megnyitó**

10:10-10:40

Bácskay András (PPKE) – **Niederreiter Zoltán** (ELTE), A Tyszkiewicz-amulett, avagy túskebokrot (akkád *ašāgu*) említő ráolvasás egy kalcedonfüggőn. Egy növény mágikus szerepének vizsgálata az ókori Mezopotámiában

Az ékirásos forrásokból több száz mezopotámiai, valamint Mezopotámián kívüli növény nevét ismerjük, melyek egy részét vallási és mágikus rituálék során is felhasználták, sőt, egyes növények e szertartások kulcsfontosságú alkotóelemét is jelentették. Az előadás első felében a híres Tyszkiewicz-gyűjteményből származó feliratos amulettet mutatjuk be, amelyet 1898 óta a Museum of Fine Arts, Boston gyűjteményében őriznek. A kalcedonfüggő ez idáig publikálatlan sumer ráolvasásának elemzésével az egyelőre pontosan még nem azonosított, de feltételezhetően az akácfélékhez tartozó, tüskés *ašāgu*-növény szerepét ismertetjük a rituálék, kultikus tárgyak és az istenvilág szempontjából. Az előadás második részében a túskebokornak a bajelhárító, démonűző és gyógyító szertartások során történő alkalmazási módjait tekintjük át.

10:40-11:10

Mecsi Beatrix (ELTE), A bűnbeesés rejtélyes gyümölcse a genti oltáron

A flamand Gent városa mint nemzeti büszkeségét tartja számon a Jan és Hubert Van Eyck testvérpáros által a 15. század első felében festett *A Bárány imádása* című oltárképet, amelyet röviden csak „a genti oltárnak” hívnak. A több szárnyból álló oltárképen lélegzetelállító pontossággal jelenik meg a Krisztust szimbolizáló bárány, az őt imádó királyok és bibliai személyek, Krisztus, aki egyben az Atyaisten alakját is idézi, jobbán Máriával, balján Keresztelő Szent Jánossal. Zenélő angyalok csoportjai, és a szélső képpaneleken az első emberpár látható. A képen megfeszített Éva kezében tartott gyümölcs azonban egészen eltér a korabeli ábrázolások bűnbeeséskor megkóstolt gyümölcsetől. E gyümölcs azonosítása, értelmezési lehetőségei, teológiai és botanikai kérdései kerülnek elemzésre az előadásban szöveges, képi forrásokon alapuló és botanikusokkal folytatott személyes konzultációk alapján.

11:10-11:40

Laura Tashman (SzTE), Palm Tree in Judaism and Early Christianity

Since ancient times, palm-trees satisfied people almost in every need in their daily life. The Jews ate the palm tree dates; the tree juices were fermented into wine; the trunk of the palm-tree was used as construction timber; and the palm leaves were woven into baskets, mats, brooms, beds, and ropes and made into furniture. Palm-trees are signified goods, by them is also signified the affection and the consequent delight, for all delight is from the affection of good. Moreover, palm-trees were employed in holy festivals, as in the Feast of Tabernacles, according to the words of Moses.

The topic of this paper addresses the importance and significance of the palm tree and the dates, the iconography and symbolism of the palm-tree, and finally the festivals and special occasions that palm-tree and dates were used in the Judaism and Early Christianity as referred to in the Old and New Testaments.

11:40-12:10

Fröhlich Ida (PPKE), A cédrus és a pálma

A címadó fák Ábrahám és Sára jelképei a Genesis Apocryphon - a Gen elbeszéléseihez kapcsolódó arámi parafrázis - jósló álmában. A fa jelképe a bibliai és qumráni arámi nyelvű irodalomban mindig világtörténeti fordulókat előrevetítő látomás elemeként jelenik meg, akár mint Dán 4 életfája, 4Q552-553 egymást váltó birodalmakat szimbolizáló négy fája, vagy a Henok-körhöz kapcsolódó Óriások könyve égből leszálló kétszáz

fája. Fa jelképezi az egyiptomi királyság és a dávidi dinasztia sorsát Ezékiel és Jesajá (Izajás) bibliai héber szövegeiben; a qumráni héber iratokban pedig kulcs-szimbólum a közösséget jelképező „ültetvény” és a Hálaadások (Hodajot) szerzőjét. megjelenítő, kozmikus elemekből táplálkozó fa. Az előadás a jelkép eredetének hátterét és jelentésváltozásait vizsgálja.

12:10-12:30 SZÜNET

12:30-13:00

Dávid Nóra (SzTE), „Nézd e gyönyörűséges fát!” (1Hen 24:5) – a növények szerepe a Virrasztók könyvében

Henok égi utazásaiban fontos szerepet kap a természeti környezet leírása. A földrajzi elemek mellett kiemelkedő a növényvilág megjelenítése. Szimbolizálják az életet, a tudást, ugyanakkor szemet gyönyörködtetőek és illatosak. Előadásomban Henok világának keleti és nyugati szélein fekvő paradicsomi kertek fáit és a mű világképében betöltött szerepüket veszem sorra. A szimbolikus jelentéstartalom elemzése mellett fontos a szerző és közönsége természettudományos ismereteinek feltérképezése is, mivel több, a mű feltételezett keletkezési helyén nem honos növény is említésre kerül Henok első könyvében.

13:00-13:30

Buzási Gábor (ELTE), A szent fa kivágása és tiltott növények: az Attis-ünnep újplatonikus értelmezése

Iulianus császár (361-363) egyik legfontosabb teológiai-filozófiai művét *Az istenek anyja* dicséretének szentelte. A mű megírására a tavaszi napfordulóhoz kötődő Attis-ünnep adott alkalmat, így a császár Attis és az Istenanya mítosza mellett az ünnep szertartásait is bevonja elemzésébe. Ennek részeként tárgyalja a szent fa kivágásának rituáléját és egyes ételek fogyasztásának szabályait. A Iamblichos utáni újplatonizmus teurgikus megközelítése elvi alapon értékelte fel a rítusok anyagi alkotóelemeinek szerepét, ez képezi a császár értelmezésének hátterét. Az előadás azt vizsgálja meg, milyen jelentést tulajdonít a császár az Attis-ünnep során használt növényeknek, és ezt párhuzamba állítja azzal, ahogy *Contra Galilaeos* c. művében a mózesi étkezési szabályokat értelmezi.

13:30-14:00

Kalla Gábor (ELTE), A kert szerepe a kora bizánci templomok képprogramjában

A kora bizánci templomok padlóit gyakran díszítették figurális mozaikok, az ezeken megjelenő képprogramok igen összetettek és változatosok voltak. Gyakran jelenik meg rajtuk a kert, akár részletesebb ábrázolási formában, fákkal, növényekkel, állatokkal, máskor absztraktabb, nehezebben felismerhető formában, csak utalások révén. A képprogramok megtervezői alapvetően három jelentéskörben használják a kertábrázolásokat: a Genesis Édenkertjeként, profán kertként —a mulékony földi lét szimbólumaként –, és mint a Jesajá látomásában megjelenő eljövendő Paradicsom helyszíne. Az előadás e kertábrázolási koncepciók néha egymástól jelentősen különböző, olykor meglepő képi formáiról és a templomokon belül elfoglalt helyükről szól, és megpróbálja felvázolni lehetséges liturgikus funkcióikat.

14:00-14:30

Varsányi Orsolya (PPKE), Növények és a tervezettség érve a középkori arab keresztény íróknál

A középkori arab szövegekben a botanika iránti érdeklődés több területen mutatkozik meg. A filológiai-irodalmi megközelítés mellett találunk példát gyógyászati, mezőgazdasági művekre, végül a filozófiai-teológiai irodalom is foglalkozik botanikai kérdésekkel, melyeket általános elméleti síkon közelít meg. A teológiában a növények leírása elsősorban Isten bölcsességének bizonyítására szolgál.

Noha a szakirodalom dokumentálja azokat a görög előzményeket, melyek a középkori arab gondolkodók számára ismertek lehettek, a keresztény szerzők vitairataiban megjelenő istenérvek, vagy a növényekre épülő analógiák kevés figyelmet kaptak. Előadásomban ehhez a területhez szeretnék olyan példákkal hozzájárulni, melyek - elsősorban a 9. századi - arab keresztény íróktól származnak, s melyekben a növények a tervezettség érvének, vagy az érvelés során használt analógiák alapjául szolgálnak.

14:30-15:00

Kósa Gábor (ELTE), A fák szerepe a Buddha-életrajzok szöveges és képi emlékeiben